

22/9. 1924.

Nieuwsbrief 16

najaar 2005

Stichting Rudolf Steiner Vertalingen

Stichting Rudolf Steiner Vertalingen
Dalweg 44, 3707 BJ Zeist
tel 030 692 0573
steinerwerk@freeler.nl
www.steinerboeken.nl
Postbank 698 388
Triodosbank 21 21 85 225
KvK Utrecht 41183837

Bestuur

Michiel ter Horst voorzitter
Frank Roeters van Lennep penningmeester
Claar de Cock-van Meer secretaris
Eisso Roest Crollius
André Meiresonne publiciteit
Denise Veldhuis

*Wij hebben een nieuw bestuurslid:
In het bestuur mochten wij verwelkomen
Denise Veldhuis,
werkzaam op Midgard bij de
Raphaëlstichting.
Welkom!*

Redactie

Roel Munniks voorzitter
Pim Blomaard
Frans van Bussel
Christine Gruwez
Redactiesecretaris: Lieke Bronzwaer

Uitgevers

Uitgeverij Christofoor,
Jaap Verheij en Jan Bogaerts

Vormgeving

Françoise Berserik, Den Haag

Omslagillustratie: Bordtekening van
Rudolf Steiner bij een voordracht in Dornach
op 22 september 1924
© Rudolf Steiner-Nachlassverwaltung,
Dornach CH

Inspirerende mail

Vaak komen we bij het vertalen en redigeren van Steiners werk teksten tegen die we alvast graag aan onze lezers en begunstigers zouden willen doorgeven. Per post is dat duur en bewerkelijk, terwijl e-mail eenvoudig en goedkoop is. Wanneer u ons uw e-mailadres doorgeeft mailen wij u regelmatig een inspirerende tekst van Rudolf Steiner of excerpten uit voor- en nawoorden. U kunt u hiervoor opgeven bij: steinerwerk@freeler.nl.

Rudolf Steiner op het internet

De Stichting Rudolf Steiner Vertalingen is ook te vinden op het internet: ga naar www.steinerboeken.nl. U vindt daar een compleet overzicht van de door ons uitgegeven Werken en voordrachten, inclusief de mogelijkheid om deze boeken rechtstreeks te bestellen. U kunt het voorwoord en het nawoord van de delen van de reeks Werken en voordrachten in PDF-formaat inzien alsmede de nieuwsbrieven uit vorige jaren.

Stichting Rudolf Steiner Vertalingen

Nieuwsbrief 16, najaar 2005

Bij het verschijnen van de delen

De antroposofische beweging I

De kringloop van het jaar

Apocalypse en priesterschap

In herinnering aan Wijnand Mees

Op 17 mei jl. overleed Wijnand Mees op de leeftijd van zeventig jaar. Vanaf het eerste uur was Wijnand bij de ontwikkeling van de reeks Werken en voordrachten betrokken, als redacteur én als vertaler. Zijn aandeel in de vertalingen was cruciaal: zonder Wijnands kundigheid en durf had het 'literaire werk' van Rudolf Steiner (vooralnog) niet in het Nederlands kunnen verschijnen. Zo kwamen drie kloeke delen tot stand: *Gedichten, spreuken, meditaties* en – in samenwerking met Cor Rens-Portielje – *Mysteriedrama's I en II*. Daarnaast vertaalde Wijnand de voordrachtenreeks *Mysterieplaatsen en inwijdingswegen*, een aantal karmavoordrachten en, last but not least, het basiswerk *De wetenschap van de geheimen der ziel*, dat al een half leven lang zijn lijfboek was.

Velen zullen Wijnand Mees hebben gekend als iemand die graag aan de weg timmerde: als voordrachtskunstenaar, als koördirigent, als euritmist, in alles even jeugdig bevlogen. In Wijnands latere jaren werd zijn optreden dienender, minder zichtbaar. Zijn inzet voor de reeks Werken en voordrachten getuigt daarvan. Kenmerkend is de wijze waarop hij afscheid nam, toen hij in 2001 om gezondheidsredenen het redactiewerk moest neerleggen. Zijn vurige wens was: een bijzondere voordrachtencyclus van Rudolf Steiner, die niet in het uitgaveplan was opgenomen, te mogen vertalen en met hulp van onze stichting uit te geven. Zo kwam – buiten de reeks om, maar op gelijk niveau – het boek *Uit de schoot der goden* tot stand. Het afscheid van een ware liefhebber.

Namens redactie en bestuur, Frans van Bussel

2006 Einde!?

Uitnodiging van de Stichting Rudolf Steiner Vertalingen

2006 verdient een uitroepteken en een vraagteken,
want de serie Rudolf Steiner Werken en voordrachten nadert in dat jaar zijn voltooiing.
Het uitroepteken geldt allereerst onze begunstigers en onze schenkers,
die het project sedert 1991 hebben gedragen en mogelijk gemaakt.
Een uitroepteken ook voor de kopers van meer dan 120.000 boeken.
Een verder uitroepteken voor de vertalers en de redactie,
die al die jaren drie delen per jaar lieten verschijnen,
ook al moest er soms de hele nacht worden doorgewerkt.
Een uitroepteken voor de uitgevers, eerst Vrij Geestesleven, thans Christofoor,
die de boeken zo fraai verzorgden.
Een uitroepteken ten slotte voor Diny Verploegh, die de administratie bijhield.

Maar waarom een vraagteken? Wat is de vraag? Is het einde definitief?
Zijn er geen stemmen opgegaan om de reeks voort te zetten? Is dat zinvol?
Initiatief nemen is vooruitzien.
Volgend jaar is het te laat om de genoemde vragen nog te kunnen stellen.
Nee, nu moet er een beslissing komen.

Bestuur en redactie hebben overlegd, gewikt, gewogen. Uiteindelijk is besloten tot een middenweg, als uitkomst van een iets andere vraagstelling: Als wij de serie nu eens niet bezien als een plan met een vaste vorm, maar als een activiteit en een centrum van deskundigheid, dan wordt vanzelf duidelijk dat wij deze wijze van omgaan met het werk van Rudolf Steiner niet verloren willen laten gaan. Deze hoge eisen aan de kwaliteit, deze opgebouwde vakkundigheid, deze financiële basis dankzij de draagkracht van onze begunstigers, dat alles kan en mag niet verloren gaan.

Wat waardevol is, is kwetsbaar en zonder offers kan het niet tot stand komen. Wij vragen u daarom, om ons werk te blijven steunen. Maar niet in dezelfde vorm. Allereerst willen wij onze grote dank uitspreken aan de begunstigers, die ons zijn blijven helpen,

hoewel zij zelf niet altijd in makkelijke omstandigheden verkeerden, wat betreft hun financiën of hun gezondheid. Wij hebben er dus alle begrip voor, dat een aantal begunstigers zijn bijdrage volgend jaar voor het laatst zal willen overmaken.

Het bestuur heeft recentelijk op kleine schaal begunstigers gevraagd of zij eventueel bereid zouden zijn om in iets andere vorm de steun aan onze stichting te continueren. Een verheugend groot deel van de respondenten reageerde gelukkig uiterst positief. De gestelde vraag was deze: 'Zou u bereid zijn het werk van de Rudolf Steiner Vertalingen te blijven steunen met € 50 per jaar (de helft van het huidige bedrag)?' Dit is ons echte vraagteken. Deze vraag willen wij u voorleggen. Met hulp van u kan de redactie verder, zij het in een ander ritme: de helft van het huidige tempo.

Niet meer drie delen per jaar zullen verschijnen, maar soms één, soms twee per jaar. Niet meer een vast uitgaveplan zal de keuze van de te vertalen delen gaan bepalen, maar de behoefte die voor ons gesignaleerd wordt door boekhandelaars, door ledengroepen, door besturen in de antroposofische werkgebieden, of door individuele begunstigers. Naarmate er boeken uitverkocht raken zal de redactie herdrukken bezorgen. Er zal gewerkt worden aan een digitaal zoekstelsel, dat via internet toegankelijk is. Voor de jonge generaties is zoiets een vanzelfsprekend vereiste. Er is dus nog veel werk te doen, waarvoor wij uw hulp nodig hebben.

Ziehier onze laatste vraagtekens: Wilt u op weg gaan naar het Haagse Gemeentemuseum, op 10 november a.s.? In de middag heeft u dan gelegenheid om de tentoonstelling van het werk van Jacoba van Heemskerck te bezoeken. Jacoba van Heemskerck was met haar vriendin Marie Tak van Poortvliet een van de eersten die de weerklank van Rudolf Steiners werk opvingen en vertaalden naar de situatie in ons taalgebied. Zij waren het, die Willem Zeylmans voor de antroposofie wonnen en wisten te verhinderen dat hij naar Indië zou vertrekken (zie hoofdstuk IV in de biografie over Willem Zeylmans van Emmichoven).

Na de tentoonstelling kunt u vanaf 17.00 uur terecht in restaurant Gember of restaurant De Brasserie op het terrein van het museum. Om 19.00 uur bent u dan uitgenodigd voor 'De weerklank van Rudolf Steiners werk in het Nederlandse taalgebied', een voordracht door Christine Gruwez, ingeleid door de voorzitter van de Stichting Rudolf Steiner Vertalingen.

Christine is een van de redacteuren die het werk aan de Steinervertalingen na 2006 willen voortzetten. Zij stelt de vraag: hoe kan de antroposofie in ons taalgebied aarden? Welke rol speelt onze taalgeest daarbij? Is het vertaalwerk een verarming, of juist een verrijking van de antroposofie? Kunnen alle inhoudelijke en financiële bijdragen aan de Rudolf Steiner Vertalingen in het Nederlandse taalgebied de weerklank van Rudolf Steiners werk versterken? Welke vergezichten worden hierdoor zichtbaar, welke perspectieven voor de antroposofie?

Michiel ter Horst, voorzitter

P.S. Mag ik u vragen om ons in briefjes, briefkaarten, e-mails, telefoongesprekken, uw vragen of meningen kenbaar te maken? Het palet van uw reacties geeft ons een beeld of wij op de goede weg zijn.

Uitnodiging van de Stichting Rudolf Steiner Vertalingen

Donderdag 10 november 2005 om 19.00 uur

Voordracht door Christine Gruwez in het Gemeentemuseum te Den Haag

Vanaf Centraal Station: bus 24 of tram 17 | Vanaf station Hollands Spoor: tram 17

Tot 17.00 uur kunt u de tentoonstelling van Jacoba van Heemskerck bezoeken.

Tussen 17.00 en 19.00 uur bent u welkom in restaurant Gember 070 338 1263
of in restaurant Brasserie 070 338 7622 op het terrein van het museum.

Gemeentemuseum Den Haag, Stadhouderslaan 41, 070-3381111, www.gemeentemuseum.nl

Plaatsen reserveren voor de voordracht: clardecock@freeler.nl of

Dalweg 44, 3707 BJ Zeist, 030 692 0573

Is het niet merkwaardig...?

Antroposofen zijn net mensen. Ze kunnen ook ruzie maken. Met elkaar en met anderen. Lees erover in het nawoord bij *De antroposofische beweging I. Ontstaansgeschiedenis*. En oorlogstaal is antroposofen ook niet vreemd. Je moet het gedachtegoed van Rudolf Steiner 'veroveren'. De inhoudelijke kern steeds weer 'bevechten'. En als het tegenzit zijn er 'tegenkrachten' aan het werk. Een en al tegenstelling. Mooi toch, al die tegenstellingen? Daar kun je je 'aan ontwikkelen'! En heel logisch toch, het leven bestaat toch uit tegenstellingen? Noem maar op: goed en slecht, onder en boven, donker en licht, leven en dood. Helemaal waar. Maar toch, misschien kan het af en toe ook wel zonder. Laatst was ik erg opgewonden, over de politiek en hoe het daar toegaat. Mijn vrouw gaf me een ansichtkaart. 'Pauzeer, adem, wees stil', wenste ze me toe.

Als alles in je stil wordt, is er dan nog goed of slecht, boven of onder, donker of licht, leven of dood? Als het echt stil is... dan is er leven. Geen leven en dood, maar geboorte en dood. Beter nog, geboorte en wedergeboorte. De kringloop van het leven. Goed en slecht? George Bush en Osama bin Laden vechten allebei voor een goede zaak. Daar zijn ze allebei van overtuigd. En ze noemen elkaar door en door slecht. Heeft een van de twee gelijk? Of allebei, of

geen van beiden? Andere tegenstelling: boven en onder. Buiten onze dampkring houdt dat op. Voor de astronaut die een reparatie in de ruimte uitvoert staat alles – of niets? – op z'n kop. Donker en licht? Is het in de kosmos nou donker of licht? Zeg het maar. Tegenstellingen zijn iets van hier, ze zijn aards, en zo menselijk. En toch, kan dat anders? Kun je uit dat denken in tegenstellingen stappen? Je niet meer de hele dag laten regeren door je oordelen en je meningen? Hoe kom je die dagelijkse tegenstellingen voorbij?

Michiel ter Horst vertelde over de man van zijn peet tante. Een aimabele man, een beminnelijk mens. En een inspirerend voorbeeld. In hem kon je een glimp zien van het beste in jezelf. Het was mr. G.J. Wiarda. Jarenlang was hij hoogste rechter, eerst in Nederland, toen in Europa. Hij sprak in laatste instantie recht. Dagelijks was hij bezig met tegenstellingen die mensen creëren. Met wat mensen in hun opwindning en boosheid elkaar aandoen. Hij bleef er kalm en vriendelijk onder. Hij kon geduldig luisteren. En hij vertelde de jonge Michiel: 'Is het niet merkwaardig? Ik ben nog nooit een onaardig mens tegengekomen.'

andre.meiresonne@planet.nl

Bij het verschijnen van Apocalypse en priesterschap

Roel Munniks, redacteur

Tegen het einde van 2005 verschijnen de voordrachten over de Apocalypse die Rudolf Steiner hield voor de priesters van de net opgerichte Christengemeenschap. Als vijfde in de reeks *Vorträge und Kurse über christlich-religiöses Wirken* waren deze voordrachten in 1995 in het Duits verschenen onder de titel *Apokalypse und Priesterwirken*, GA 346.

De redactie heeft om verschillende redenen deze Apocalypse-voordrachten op het uitgaveplan gezet. De belangrijkste is dat deze voordrachten van essentiële betekenis zijn voor een begrip van de huidige tijdsituatie. Nergens wordt het apocalyptische karakter van onze tijd zo onverbloemd beschreven als juist hier. Daarnaast bevatten deze voordrachten een aantal passages die de verhouding Christengemeenschap – antroposofie in een duidelijk licht stellen. Zo maakt Steiner in een van de voordrachten duidelijk dat de Christengemeenschap een eigen rol speelt in de vernieuwing van de mysteriën.

Op een aantal plaatsen bespreekt Steiner ook vragen die betrekking hebben op de specifieke situatie waarin de priesters zich toen bevonden. Deze besprekingen zijn in de Nederlandse uitgave niet opgenomen.

Bij de voordrachten waren indertijd naast de priesters van de Christengemeenschap alleen de leden van het bestuur van de Algemene Antroposofische Vereniging aanwezig. Er was geen stenograaf bij aanwezig. Rudolf Steiner hield in die tijd vaker voordrachten voor een bepaalde beroepsgroep. Toen deze voordrachten in de begintijd van de antroposofie werden gepubliceerd, waren zij alleen verkrijgbaar voor de beroepsgroep waarvoor ze waren gehouden. De voordrachten voor de artsen werden bijvoorbeeld gedistribueerd door de Medische Sectie aan het Goetheanum, de priestervoordrachten bleven onder de hoede van de Christengemeenschap.

In de loop van de tijd zijn al deze besloten voordrachten binnen de Rudolf Steiner Gesamtausgabe verschenen en daarmee voor iedereen toegankelijk geworden. Ook de voordrachten voor de (aankomende) priesters van de Christengemeenschap werden gedrukt, nadat er al eerder buiten de Christengemeenschap om zogenaamde roefdrukken van waren verschenen.

Nergens wordt het apocalyptische karakter van onze tijd zo onverbloemd beschreven als juist hier.

Wel heeft de leiding van de Christengemeenschap indertijd de uitgave van deze voordrachten binnen de Rudolf Steiner Gesamtausgabe betreurd en heeft ze aan de totstandkoming ervan niet meegewerkt.

Uit het nawoord van Wolf-Ulrich Klünker bij het boek *Apocalypse en priesterschap*

‘De Apocalypse is niet zozeer een bepaald boek met een bepaalde inhoud, maar vooral de kracht waarop het innerlijke streven, het eigenlijke verlangen van de menselijke ziel zich richt. Zij is tegelijk de kracht die in het centrum van de ziel een verbinding met de geest mogelijk maakt. De Apocalypse wordt daarmee tot een essentieel onderdeel van de wetenschap van de mens (antropologie, psychologie en pneumatologie). De Apocalypse roept de mens op bij zijn eigenlijke ik-punt. Ze brengt dit ik-punt tot leven, maar confronteert de mens ook met een verantwoordelijkheid en een innerlijke oproep; want het ik verbindt zich met de Apocalypse en leeft in haar. Dan begint de mens “niet alleen maar in zichzelf te zijn”, maar hij neemt de openbaring in zich op, die hij weliswaar eerst nog dient te ontzegelen, dat wil zeggen: te begrijpen. [...]

‘De tekst, dus ook de Nederlandse vertaling, leeft bij de gratie van de spirituele ik-kracht waardoor hij (in de zin van een situationele meditatie) in het bewustzijn van de lezer tot leven wordt gewekt.’

Steiners historische bijdrage aan de verdere ontwikkeling van de ik-werkelijkheid van de Apocalypse is in een tekstueel fragiele vorm bewaard. Deze vorm moet niet als doorwrocht en afgerond worden beschouwd. De tekst, dus ook de Nederlandse vertaling, leeft bij de gratie van de spirituele ik-kracht waardoor hij (in de zin van een situationele meditatie) in het bewustzijn van de lezer tot leven wordt gewekt. Als dit mogelijk wordt, kunnen Steiners voordrachten over de Apocalypse van Johannes de historische betekenis krijgen die hun toekomst.

Evenals de Apocalypse-voordrachten uit 1908 beogen ook deze voordrachten uit 1924 geen exegese of interpretatie van de Apocalypse van Johannes te zijn. Het gaat niet om een theologisch commentaar. De voordrachtenreeks *Apocalypse en priesterschap* overstijgt de betekenis die hij voor de Christengemeenschap heeft – hij wordt tot een document van de geestelijke zelfverwerkelijking van het menselijk ik in de bewustzijnsziel. Precies hier ligt de betekenis van deze voordrachten voor de eenentwintigste eeuw.’

‘Ter iere van Sint Briej’

Nard Besseling, auteursbegeleider
en redacteur

Bij het verschijnen van
De kringloop van het jaar

In zijn voordrachten in *De kringloop van het jaar* drukt Rudolf Steiner zijn toehoorders op het hart dat niet intellectueel inzicht, maar beleving en ondervinding de meest geschikte toegangspoorten zijn voor de mens om de veranderende jaargetijden, en daarmee de werkingen van de aartsengelen, te ervaren. Steiner houdt een pleidooi voor een levendige viering van de jaarfeesten, waarbij het gaat om een zo concreet mogelijk meeleven met processen in de natuur. Toen ik dit las, moest ik denken aan een gebeurtenis die ik eens meemaakte in het Zuid-Limburgse Noorbeek.

Noorbeek is een klein dorp, het ligt verscholen tussen de heuvels en grenst direct aan de Belgische Voerstreek. Het gebied rond het dorp is puur landelijk, met wat bossen. De meeste inwoners leven van de landbouw. Het dorp heet Noorbeek omdat het gelegen is bij de bron van de Noor. Die bron is net als de kerk gewijd aan Sint-Brigida. Als je het dorp inkomt, valt onmiddellijk de hoge den op vlak voor de Sint-Brigida-kerk. Ieder jaar wordt op zaterdag twee weken na Pasen de den naar beneden gehaald om plaats te maken voor een nieuwe. Dit plaatsen van een den (eigenlijk een spar) is een oud gebruik in Noorbeek dat samenhangt met de verering van Sint-Brigida. Brigida was volgens de overlevering een Ierse non uit de vijfde eeuw en de beschermheilige van het gehoornde vee. Maar zij is ook de Iers-Keltische godin van de vruchtbaarheid. In 1634 brak in Noorbeek een veepest uit, maar door tussenkomst van Brigida, die de gebeden van de Noorbekers ver-

hoorde, werd het vee gered. Als dank wordt sindsdien elk jaar de Brigida-den geplaatst.

Terwijl de oude den naar beneden wordt gehaald, wordt in het bos een nieuwe omgekapt om nog diezelfde avond als vervanger van de oude voor de kerk te worden geplaatst. Het halen van de den is een taak die is voorbehouden aan de ‘jonkheid’, de ongetrouwde jonge mannen van het dorp. Al bij het kappen wordt een eerste glas gedronken. De 20 tot 30 meter lange en ook bijzonder dikke den wordt vervolgens op een lange kar gelegd die door een dertigtal boerenpaarden wordt getrokken. Het duurt tot in de avond voordat de stoet Noorbeek bereikt.

Steiner houdt een pleidooi voor een levendige viering van de jaarfeesten, waarbij het gaat om een zo concreet mogelijk meeleven met processen in de natuur.

Onderweg wordt regelmatig gestopt om de paarden rust te gunnen en de jonkheid de gelegenheid te geven de cafés langs de route de nodige eer te bewijzen. Ook wordt er nog geregeld halt gehouden zodat ouders hun kinderen op de den kunnen zetten voor een foto.

Het is een uitdaging om zulke feesten mee te maken en de krachten en wezens die ermee samenhangen te leren ondergaan.

Het plein voor de kerk loopt inmiddels langzaam vol. Zo'n dertig enorme houten palen en een berg ijzeren kettingen worden door de getrouwde mannen aangesleept. Rond 19.00 uur komt de stoet aanrijden. De jonge mannen zitten allemaal op de den die met zijn brede stam vooruit wijst, alsof ze een paard berijden. Ze zijn niet dronken, maar wel 'goed besproeid', er heerst een uitgelaten stemming. De vermoeidheid is hen aan te zien. De den wordt tot vlak voor de kuil getrokken door nog maar één paard. De taak van de jonkheid is nu voorbij, de getrouwde mannen nemen het over. De den wordt vervolgens met menskracht omhoog geheven. Dit 'hèven' is een bijzondere gebeurtenis. De houten palen worden kruiselings met kettingen aan elkaar vastgemaakt en op de steunconstructie ('stiep') die zodoende ontstaat, rust de den. Stel je daarbij zo'n tien stiepen voor, die in hoogte verlopen en waarbij de kortste stiep bij de brede stam wordt geplaatst en de langste bij de kroon. Door voorzichtig de stiepen naar elkaar toe te brengen, wordt de den rechtop gezet. Dit rechtzetten duurt tot middernacht. Ik heb het met enig angst en beven gadeslagen. Het plein staat vol met mensen die gezellig toekijken onder het genot van een glas en een hoop vrolijkheid. Men staat daarbij niet veilig aan de zijkant maar direct onder de den, die urenlang nog tamelijk onstabiel en schuin op niet ongevaarlijke wijze boven de omstanders hangt.

Het hèven zelf is een uitzonderlijk karwei. Bij de beide palen van elke stiep staan een viertal mannen die met behulp van een handige constructie de palen verplaatsen als ze daarvoor de opdracht krijgen van hun aanvoerder. Onder het aanheffen van een lied 'ter iere van Sint Briej' wordt er gehèven. Tussen het hèven door drinken ook de hèvers hun biertje en onderhouden ze zich ontspannen met de omstanders. Hun onoplettendheid die ik dacht waar te nemen – en die me angst inboezemde, want wat doe je als die reusachtige den naar beneden dondert? – was maar schijn. Iedereen was als het moest zeer bij de les. Om 24.00 uur is de klus geklaard. De den staat kaarsrecht en vast op zijn plek.

Steiner roept op om de veranderende jaargetijden zo concreet mogelijk mee te beleven. Noorbeek biedt vanuit dit gezichtspunt meteen perspectieven. Als toeschouwer kan je daarbij bijvoorbeeld de paasbeleving van dood en wederopstanding niet ontgaan: de oude den wordt ten grave gedragen en een nieuwe wordt opgericht. Maar ook wat er tussen Pasen en Pinksteren in de natuur gebeurt, wordt zichtbaar als je beseft met welke uitbarsting van levenskracht het oprichten gepaard gaat, en in welke haast bacchantische stemming het halen van de den plaatsvindt. Ook de erotische geladenheid van het ritueel – de ongetrouwde jonkheid komt gezeten op een gigantische den-fallus aan bij de kerk – wijst op dezelfde krachten.

Het meemaken van dit Noorbeekse feest is een bijzondere ervaring. Er zijn ongetwijfeld veel meer plaatsen waar mensen op een authentieke manier met de veranderende krachten in de natuur feestvieren. Het is een uitdaging om zulke feesten mee te maken en de krachten en wezens die ermee samenhangen te leren ondergaan.

Bij het verschijnen van De antroposofische beweging I

Ron Dunselman, voorzitter
Antroposofische Vereniging
in Nederland

Het wezen
Antroposofia doemt
zo voor ons op.

Het is zeer verheugend dat de uitgave *De antroposofische beweging I. Ontstaansgeschiedenis* in de Nederlandse taal is verschenen.

Het is immers uitermate boeiend om te lezen hoe Rudolf Steiner in deze voordrachten van binnenuit, vanuit hemzelf, terugblijkt op de eerste 21 jaar van de antroposofie. Je leert niet alleen de geschiedenis van de antroposofie en van de Antroposofische Vereniging kennen, maar ook Rudolf Steiner zelf, als mens staande, worstelende, lijdende en ongebroken doelgericht doorgaande in de vaak meest dramatische omstandigheden. Je beleeft mee hoe hij nooit van tevoren vanuit de abstractie beleid voor de antroposofische beweging en vereniging uitdacht of plande, maar dat hij steeds aansloot bij de concrete feiten die zich voordeden en daarop verder bouwde. Voor sommige managers moet het wel heel verrassend zijn om te lezen: 'Grootse idealen op papier zetten, dat is het allerergste voor een geestelijke vereniging; programma's opstellen is het allerergste voor een geestelijke vereniging.' Rudolf Steiner deed dat dus niet, hij ging stap voor stap voort, wilde nooit meer dan wat uit de feiten zelf voortkwam, deed nooit meer dan wat een natuurlijk gevolg was van de loop der gebeurtenissen. En zo groeiden beweging en vereniging.

Deze werkwijze culmineert mijns insziens in de heropricting van de Antroposofische Vereniging tijdens de Kerstconferentie 1923-1924, waar in de statuten van de nieuwe vereniging geen abstracte doelen of programma's vermeld staan, maar heel concreet wordt beschreven wat de bij de conferentie aanwezige mensen willen, waar zij voor willen gaan en waar zich andere mensen bij kunnen aansluiten, wanneer zij dezelfde intenties hebben. Zo ontstaat een concrete wils-gemeenschap, die krachtig in de wereld kan werken.

Prachtig wordt deze houding van Rudolf Steiner verwoord in zijn mysteriedrama *Het ontwaken der zielen*, waar hij in het laatste tafereel over een zojuist gestorven hoofdpersoon – doctor Strader – laat zeggen:

‘Een heel bijzonder mens was doctor Strader.

...

Altijd met wakkere geest,
bijzonder goed zijn mogelijkheden kennend
en met het doel helder voor ogen
zocht hij naar wegen om het eigenlijke doel
uit de gegevens zelf te kunnen destilleren en
niets al op voorhand te veronderstellen.
De man gedroeg zich als een echte geestesleerling.
Hij leek op iemand die vanaf een hoge bergtop
van een prachtig uitzicht wil genieten;
zo iemand wacht totdat hij boven aangekomen is;
tevorens ziet hij ervan af
zich daarvan al een voorstelling te maken.’

Dezelfde spirituele concreetheid is ook in het boek terug te vinden ten aanzien van de omgang van mensen met elkaar. Rudolf Steiner spoort ons aan om de ander in de ontmoeting zo serieus te nemen en in diens wezen zo te eerbiedigen dat je aan diens ziel en geest ontwaakt, met als gevolg dat het diepste innerlijk van de ander de toegangspoort wordt tot een eerste begrip van de geestelijke wereld, tot de antroposofie. Niet alleen is de Antroposofische Vereniging hiervoor een oefenveld, maar het is ook haar zin en levensvoorwaarde: elkaar als leden met zulk een innerlijke houding te ontmoeten, dat een reëel geestelijk wezen aanwezig kan zijn, luistert en neerdaalt over de ruimte waarin mensen op deze wijze met elkaar omgaan. Het wezen Antroposofia doemt zo voor ons op. Rudolf Steiner beschrijft het als een zelfstandig wezen dat als een

Rudolf Steiner spoort ons aan om de ander in de ontmoeting zo serieus te nemen en in diens wezen zo te eerbiedigen dat je aan diens ziel en geest ontwaakt, met als gevolg dat het diepste innerlijk van de ander de toegangspoort wordt tot een eerste begrip van de geestelijke wereld, tot de antroposofie.

onzichtbare mens onder ons rondloopt, dat geraadpleegd kan worden, waarmee we in gesprek kunnen zijn en dat als levensvoorwaarde heeft dat wij het als een reëel levend wezen beschouwen, waarmee we ons op ieder moment van de dag verbonden voelen. Zo brengen de voordrachten ons steeds dichterbij en intiemer bij onszelf, bij het innerlijkste centrum van ons wezen, waar we Antroposofia ontmoeten. We worden opgeroepen met deze gezindheid en spirituele oriëntatie vanuit het innerlijkste centrum van ons wezen te scheppen en te leven, zodat antroposofie een nieuwe

impuls krijgt en de Antroposofische Vereniging in toenemende mate kan gedijen.

Uitermate boeiend dus om Rudolf Steiner zo op zijn levensweg te volgen. Of het nu om zijn strijd met tegenstanders gaat of om het inzichtelijk maken van de talloze onderlinge conflicten van zijn medestanders, steeds is er de leerzame, eerlijke, vaak ook humoristische en zeker ook kritische bezinning op de ontstaansgeschiedenis van de antroposofische beweging en vereniging. De betrokkenen worden in hun betekenis gezien.

Een belangrijke toevoeging is het nawoord, waarin Edithe de Clercq Zubli op een heldere en overzichtelijke wijze de mensen in hun moeilijke historische omstandigheden en in de talloze gecompliceerde sociale situaties belicht. Hierdoor krijg je als lezer een nog beter zicht op de krachten waarmee Rudolf Steiner te maken had. De redactionele aantekeningen van Roel Munniks bij het boek zijn zorgvuldig en helder van tekst en geven waardevolle toelichting.

Wie Rudolf Steiner en zijn werkwijze bij deze historische bezinning op de ontstaansgeschiedenis van de antroposofische beweging en vereniging van binnenuit wil leren kennen, leze dit boek!

Deze bon graag in een voldoende gefrankeerde envelop toezenden aan:

Stichting Rudolf Steiner Vertalingen

Dalweg 44

3707 BJ Zeist

Begunstiger worden?

Onze begunstigers vormen de financiële ruggengraat van de Stichting Rudolf Steiner Vertalingen. Ook na afloop van het project in 2006 zal uw steun nodig zijn, bijvoorbeeld voor herdrukken, voor het uitgeven van een pocket-editie en voor ontsluiting via onze website. Daarom heeft het voor *nieuwe* belangstellenden nog altijd zin om zich als begunstiger aan te melden.

Met een bedrag van ten minste € 50 per jaar steunt u ons vanaf 2006. Daarvoor ontvangt u afwisselend een of twee nieuwe delen per jaar. Belangrijk: op de reeds verschenen delen ontvangt u 20% korting. Wanneer u ons initiatief *nóg* krachtiger wilt steunen, geeft u zich dan op als decenniumbegunstiger. U betaalt dan € 3000 en ontvangt de gehele reeks van 48 delen gratis, plus de nieuw te verschijnen delen gedurende tien jaren. U kunt ons ook bij testament een legaat toekennen. Zo blijft de uitgave van Rudolf Steiners Werken en voordrachten ook op lange termijn verzorgd.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:
mw. Claar de Cock-van Meer, secretaris
telefoon 030 692 0573, e-mail steinerwerk@freeler.nl.

Michiel ter Horst, voorzitter

Ja! Ik wil graag bijdragen aan het tot stand brengen van de editie Rudolf Steiner / Werken en voordrachten. Hieronder geef ik mijn keuze aan.

- Ik geef mij op als begunstiger en ben bereid tot een schenking van € 50 per jaar. Ik ontvang de delen van het lopende jaar, terwijl ik eerdere delen met 20% korting kan aanschaffen.
- Ik geef mij op als decenniumbegunstiger. Ik maak een bedrag van € 3000 over en ontvang de gehele reeks van 48 delen gratis, plus de nieuw te verschijnen delen tot 2016.
- Ik overweeg u te steunen met een periodieke uitkering of een legaat. Neemt u contact met mij op.

Naam: _____ m/v

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Rudolf Steiner / Werken en voordrachten

Kernpunten van de antroposofie

a mens- en wereldbeeld

- 1 Theosofie (GA 9)
- 2 De wetenschap van de geheimen der ziel (GA 13)
- 3 Kosmische hiërarchieën (GA 110)
- 4 De kringloop van het jaar (GA 223 en GA 229)
- 5 De bovenzinnelijke mens (GA 231)
- 6 Antroposofie. Een nieuwe benadering (GA 234)
- 7 Het bewustzijn van de ingewijde (GA 243)

b karma en reïncarnatie

- 1 Werkingen van het karma (GA 120 en GA 135)
- 2 Karmaonderzoek 1 (GA 240, een keuze, en GA 235)
- 3 Karmaonderzoek 2 (GA 236, een keuze)
- 4 Karmaonderzoek 3 (GA 236, GA 237 en GA 240, een keuze)
- 5 Karmaonderzoek 4 (GA 237 en GA 240, een keuze)
- 6 Karmaonderzoek 5 (GA 238)

c christologie

- 1 De christelijke inwijding en de mysteriën van de oudheid (GA 8)
- 2 Wegen naar Christus (GA 131)
- 3 Het esoterische christendom (GA 118 en GA 130, een keuze)
- 4 Het evangelie naar Mattheüs (GA 123)
- 5 Het evangelie naar Marcus (GA 139)
- 6 Het evangelie naar Lucas (GA 114)
- 7 Het evangelie naar Johannes (GA 103)

d innerlijke scholing

- 1 De weg tot inzicht in hogere werelden (GA 10)
- 2 Meditatie (GA 12, GA 16 en GA 17)

e het sociale vraagstuk

- 1 De kernpunten van het sociale vraagstuk (GA 23)
- 2 Sociale toekomst (GA 332a)

f filosofie

- 1 Waarheid en wetenschap en Filosofie en antroposofie (GA 3 en GA 35, een keuze)
- 2 De filosofie van de vrijheid (GA 4)

g geschiedenis

- 1 (niet ingevuld)
- 2 Mysterieplaatsen en inwijdingen (GA 232)
- 3 Wereldgeschiedenis in het licht van de antroposofie (GA 233)

Werkterreinen van de antroposofie

h kunst

- 1 De spirituele bronnen van de kunst (GA 271)
- 2 Kunst en cultuurvernieuwing (GA 275)
- 3 Vorm en beweging (div. GA)
- 4 Het wezen van de kleuren (GA 291)

i opvoedkunde

- 1 Algemene menskunde als basis voor de pedagogie (GA 293)
- 2 Opvoeding en onderwijs (GA 305, een keuze)
- 3 Genezend opvoeden (GA 317)

j geneeskunde

- 1 Gezondheid, ziekte, genezing (div. GA)
- 2 Geesteswetenschap en geneeskunde (GA 312)

k natuurwetenschap

- 1 Voorbij de grenzen van de natuurwetenschap (GA 322)

l landbouw

- 1 Vruchtbare landbouw op biologisch-dynamische grondslag (GA 327)

m religie

- 1 Apocalypse en priesterschap (GA 346)

Ontstaan van de antroposofie

n autobiografie, brieven

- 1 Mijn levensweg (GA 28)
- *2 Brieven (GA 38 en GA 39, een keuze)

o beweging en vereniging

- 1 De antroposofische beweging I. Ontstaansgeschiedenis (GA 257, een keuze, en GA 258)
- *2 De antroposofische beweging II. Toekomstimpulsen (GA 260 en GA 260a, een keuze)
- 3 Kerngedachten van de antroposofie (GA 26)

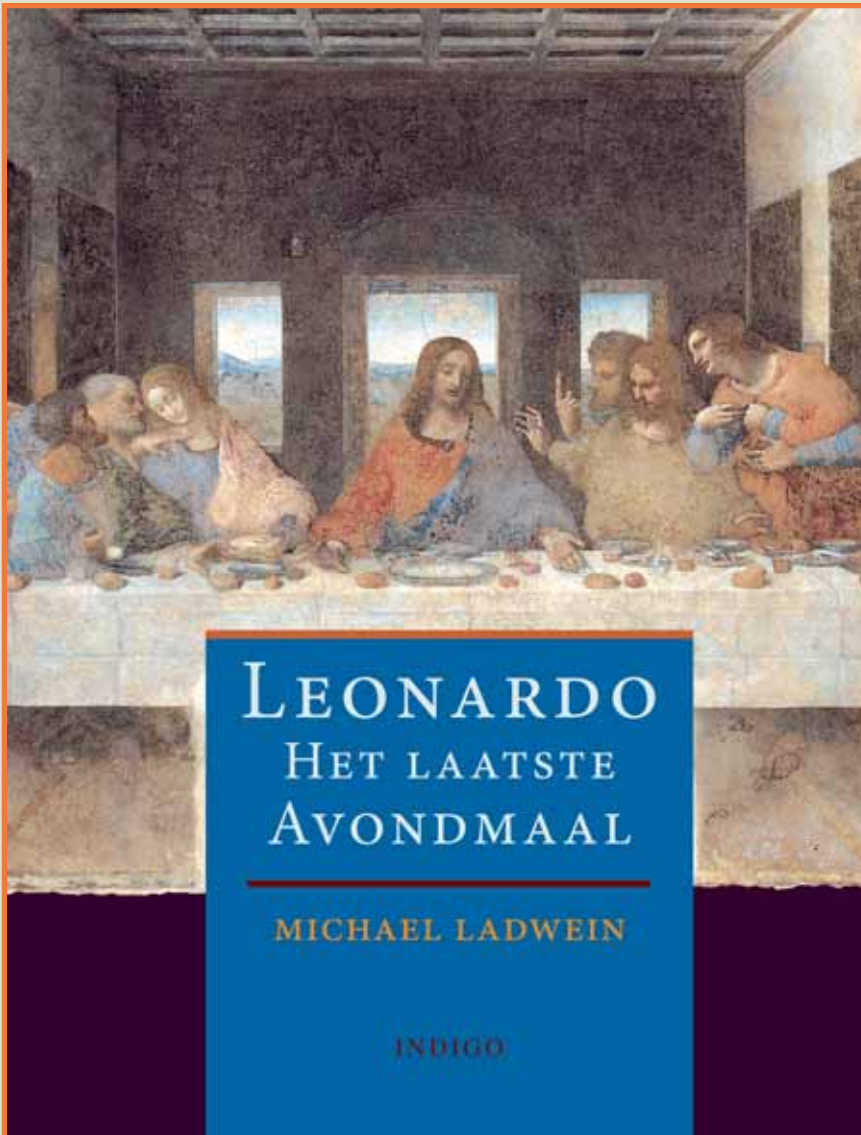
Het literaire werk

p1 Gedichten, spreuken, meditaties (GA 40 e.a.)

p2 Mysteriedrama's I: De poort van de inwijding en De beproeving van de ziel (uit GA 14)

p3 Mysteriedrama's II: De wachter aan de drempel en Het ontwaken der zielen (uit GA 14)

* nog te verschijnen

Michael Ladwein
Leonardo
Het laatste Avondmaal
geb. 112 blz.
€ 22,50
ISBN 90 6038 262 5

Indigo is een imprint van
Uitgeverij Christoffor

www.christoffor.nl

verkrijgbaar in de boekhandel

Binnen de christelijke kunst zijn veel meesterwerken ontstaan, maar geen daarvan heeft het mysterie van het christendom zo opvallend gestalte weten te geven als *Het laatste Avondmaal* van Leonardo da Vinci. Dankzij de restauratie, waarbij resten van de oorspronkelijke beelden zijn vrijgekomen en latere overschilderingen zijn verwijderd, kunnen we ruim vijfhonderd jaar na het ontstaan van dit meesterwerk voor het eerst deze schildering in haar oorspronkelijke gestalte aanschouwen.

Michael Ladwein wijst ons op talrijke details die kunnen bijdragen tot een nieuwe verklaring van dit werk. Hij bespreekt allerlei elementen van de voorstudies, de ontstaansgeschiedenis en de politieke en kunstzinnige situatie aan het eind van de vijftiende eeuw en belicht vele facetten van het kunstwerk, waarvan de kunstzinnige en spirituele boodschap ook in onze tijd nog niets van haar indringendheid heeft verloren.

Eerder verscheen bij Indigo van Michael Ladwein: *Chartres. Complete gids voor de kathedraal*